

הערות עמותת צלול לדו"ח הסקר אסטרטגי-סביבתי (סא"ס) לחיפוש והפקה של נפט וגז טבעי בים

עמותת צלול מברכת על ההחלטה לבצע את הסקר ומבקשת לציין לחיוב את העבודה הרבה שהושקעה בהכנתו. יחד עם זאת מבקשת "צלול" להצביע על מספר נקודות שעלולות לפגום בהשגת מטרותיו:

1. קיים חשש לפיו המלצות הסא"ס יגרמו לכך שלחלק מבתי הגידול, בעיקר בים העמוק, לא תינתן הגנה מספקת ו/או שיקולי עלות-תועלת יפגעו בהגנה עליהם ו/או ששיקולים כלכליים יפגעו בהגנה על הסביבה הימית.
2. הסתמכות על ממצאים הקובעים כאילו ישנם ישנם אזורים רגישים פחות עלולה להוביל להשקעה כספית נמוכה יותר במידת הצורך בשיקום לאחר נזקי דליפות בסביבה הימית והחופית, בטענה שהפגיעות אינן משמעותיות והנזק הוא קטן. זאת, כשהדעה בדבר הרגישות הנמוכה יותר נמצאת במחלוקת בין המומחים לנושא.

1. תקפותו המדעית של הדו"ח

- א. 'סקר בתי הגידול בים', שהוא הבסיס לסא"ס, לא עבר ביקורת של מומחים בינ"ל מוכרים. היעדר הביקורת מעמיד בסימן שאלה את תקפות המסקנות לגבי החלוקה לבתי הגידול ולגבי מפת הרגישות של בתי הגידול השונים.
 - ב. ההכרה בפערי המידע הגדולים לגבי בתי הגידול בים היא אחת המסקנות החשובות של הסא"ס. נדרשת השלמה של הנתונים לגבי המצאי הקיים של הביטוח, החסרים היום. נתונים אלה נדרשים כבסיס לבחינת השתנות הביטוח בעתיד.
 - ג. הגדרת בתי הגידול של עמודות המים – לוקה בחסר. בתי הגידול בעמודות המים הוגדרו כמסות מים שמשיפעה עליהם הפרעה סביבתית מסוימת. להגדרה זו אין משמעות ואין לה מקבילה בספרות. יש להתאים את הגדרת בתי גידול עפ"י הרכב חברת החי ומאפיינים פיסיקליים רלוונטיים, כמקובל.
 - ד. הגדרת בתי הגידול בוצעה על בסיס מספר מצומצם של פרמטרים א-ביוטיים (עומק, שיפוע וסוג המצע) כשפרמטרים אחרים (זרמי הים), לא נלקחו בחשבון. יש להשלים את שכבת נתוני הבסיס במסגרת פערי המידע הראשוניים.
2. הים העמוק¹ נותר ללא שטחים מוגנים - היקף בתי הגידול הרגישים (הזוכים להגנה) במדרון היבשת ובבתיאל כמעט אפסית. משמעות הדבר היא שהם אינם זוכים להגנה. עמותת צלול מציעה לקבוע כי אחוז מסוים (10-20%) מכל בית גידול (גם בעל רגישות נמוכה יחסית) ייסגר לחיפוש². להמלצה זו יש חשיבות רבה לאור העובדה שאין כיום אפשרות חוקית להגדיר שמורות טבע במים הכלכליים.
3. מרחקי הגנה לא מספקים - בהמלצות הדו"ח הוגדר מרחק הגנה של 1 ק"מ בלבד מאזורים רגישים אקולוגית. בהסתמך על דו"ח קודם של חיא"ל מרחק זה עלול להיות קטן מדי. מומלץ להגדילו לרדיוס של 10 ק"מ³.

¹ מעבר ל 7 ק"מ מהחוף: מדרון היבשת והבתיאל. לא קבעו אפילו הגדרה של אחוז מסוים בים שיישמר כאזור מוגן שיוגדר כ"אל געת".
² וזו בהתבסס על המלצת הסא"ס: "יש לשמור ככל האפשר כל אחד מבתי הגידול ולהבטיח תפקוד תקין ומשמר של המערכת האקולוגית לצד פעילות כלכלית אנושית"; ובדומה למנגנון הענקת זכויות בתחום 7 ק"מ הקרובים לחוף
³ בדו"ח חיא"ל הוצג שטוח הפיזור של מתכות כבדות ומזהמים נוספים בקרקעית הים בעקבות דליפות מקידוחי הפקה וקידוחי נסיון בים הגיע עד 20 ק"מ מהקידוח.

4. תחום הסיכונים

- א. **חסרה המלצה להגברת המוכנות במקרה של אירוע דליפה גדול.** לא מספיקה הנחיה לעמידה בתוכנית המפעלית או אזורית. יש לאשר את חוק התלמ"ת לפני חלוקה של רשיונות חדשים ולפני הקמת שדה ופלטפורמת הפקה לגז במסגרת רישיונות שחולקו.
- ב. **מודל הערכת הסיכון לדליפה אינו מתייחס לתנאים הביטחוניים הייחודיים של ישראל,** המעלים את הסיכון לפיגוע בתשתיות הקידוחים וההולכת הגז והדלקים (קונדנסט). אין התייחסות למחקרים ולדירקטיבה האירופית לקידוחי גז ונפט בימ⁴, שחוברו בעקבות אסון מפרץ מקסיקו. מכאן, **שהערכת הסיכונים צריכה להיות גבוהה יותר מהעולה בניחות.**
- ג. מומלץ להוסיף התייחסות לסיכון שבעקבות דליפה באזור הכלכלי הבלעדי של ישראל ושל מדינות שכנות. פגיעה כזו עלולה לגרור תביעות נזיקין גדולות כנגד ישראל, שלא בהכרח יהיו מכוסות על-ידי הביטוח של בעלי הזכויות.

5. הפרק הכלכלי

- א. הפרק אינו תורם למטרות הסא"ס ולכן מוטב היה לו נמחק מהמסמך. מטרת הסא"ס, היא להציב בפני מקבלי ההחלטות את הערכים הסביבתיים ואת ההשפעות הסביבתיות הצפויות כתוצאה מפיתוח, כדי שיוכלו לשקללם בקבלת ההחלטות; ולא לערוך ניתוח עלות-תועלת של עצם הצורך בפיתוח והפקה של משאב טבע זה.
- ב. **הפרק מתמקד בערכים כספיים בלבד, תוך התעלמות מכך שערכים סביבתיים רבים אינם ברי כימות כספי.** הדו"ח גם מתעלם משיטות הערכה איכותניות של שירותי המערכת האקולוגית⁵. **ההתמקדות בשימושים בעלי ערך כספי, תוביל להתעלמות של מקבלי ההחלטות מהערכים שיש קושי לכמתם.**
- ג. הדו"ח מעריך את שירותי הים כמוצר ציבורי על בסיס הערך הנדל"ני המיוחס לבניה בחוף. **בדרך זו מתעלם הדו"ח מהערך הסביבתי של הים העמוק ומהנזקים לשירותי המערכת של הים העמוק בעקבות דליפה.** נציין בהקשר זה, כי ככל שהנזקים לערך הנדל"ני החופי יהיו בסיס להתמקדות, תוך התעלמות או הפחתת הפרמטרים האקולוגיים והסביבתיים האחרים, כמו הצורך להגן על שמורות ימיות קימות ועתידיות לאורך החוף ובעומק הים, הרי שהדו"ח מזיק לאינטרס הסביבתי יותר מאשר מגן עליו. ובנוסף, יש בכך התעלמות מהערך הכלכלי גם של חופים טבעיים ופתוחים.
- ד. **חסרה המלצה לפיה ביצוע הסקרים הסביבתיים לא יעשה על-ידי חברות הגז והנפט, אלא על-ידי גורם לא תלוי (המשרד להגנת הסביבה, היא"ל או מי מטעמם).** קיימת אפשרות נוספת לפיה חברות הגז ישלמו עבור ביצוע הסקרים, אך הזמנת הסקר, ההנחיה והפיקוח על ביצועו יהיו בשליטת המדינה.

⁴ הדירקטיבה האירופאית לקידוחים ימיים, 2013, הינו המסמך המתקדם ביותר לנושא בטיחות וגהות הקיים כיום. לקריאתו בעברית: <http://www.zalul.org.il/wp-content/uploads/2013/11/%D7%94%D7%93%D7%99%D7%A8%D7%A7%D7%98%D7%99%D7%91%D7%94-%D7%94%D7%90%D7%99%D7%A8%D7%95%D7%A4%D7%99%D7%AA-5.12.13-%D7%A1%D7%95%D7%A4%D7%99.pdf>

⁵ שיטות אלו מקובלות במחקרים שמבוצעים בעולם ובישראל לגבי הערכת שירותי מערכת אקולוגית למשל הפרויקט הלאומי להערכת שמ"א, באכסנית האקדמיה הישראלית למדעים והובלת המדענית הראשית במשרד להג"ס, מדענים בכירים וכלכלנים סביבתיים.